

ДУОЛАРИ ИЖОБАТ БЎЛАДИГАН ЮРТ.

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейининг
илмий ходими, “Шухрат мелали” сохибаси **Зулфия Комилова**

"Захматкаш,фидои олимларимиз-Худо берган одамлардир,десак сира хато бўлмайди. Уларнинг бошқалар билан тенг қилиш мумкин эмас. Бундай инсонлар мингтадан,миллион- дан битта туғилади. Уларни асраб – авайлашимиз,ҳар томонлама қўллаб-қуватлашимиз шарт. Битта илм – фан номоёндасини етиш- тириш учун давлат,жамият 30 йил вақт сарфлайди. Олим бўлиш учун инсон ури бўйи ҳаракат қилади. Ўзим ҳам бу соҳада бирмун- ча фаолият кўрсатганим учун буни жуда яхши тушунаман"

Ўзбекистон Республикаси президенти Шавкат Мирзиёев

Анататция: Дунё деганлари мудом,бетиним содир бўлаётган турли соҳалардаги кўплаб ўзгаришлар,узлуксиз янгиланишлар қозонида қайнаб тураверади. Вақтлар ўтиши билан ҳамма нарсасўзгаради. Аммо ўзгаришлар орасида тарихий ҳақиқат мангу собит қолаверади. Бундай тарихимизни халқ ва улуғ ШАХСлар яратади. Бунинг асослари қадимий асл қўлёзма асарларида мухирлаб қўйилганнини биламиз. Тарих илми- улкан омонат, омонатга эса сира ҳиёнат қилмай,мозийда содир бўлган воқеа,ҳодиса ва бу жараёнларни аниқлаб,теран тахлил қилиб,оқ қоғозга тушуриб,ибрат қилиб, келажак авлодларга етказиб бериш ҳар бир жамиятнинг муқаддас бурчлари ҳисобланади. Бу табаррук бурчни теран тарзда англаб,элимизни англаб,ўзини-ўзига узоқ-яқиндан таништириш,унга зиё тарқатиш борасида хормай-толмай ўрнатилган кўрсатадиган юртдошларимизга доимо ёдлатиб туриш фойдадан ҳоли эмас. Мақола муаллифи томонидан асрлар давомида давом эттириб , буюк аجدодларимиздан бизгача мерос бўлиб етиб келган гўзал миллий урфларни-одатларимизни, раванқ топиб бораётган юртимиздаги гўзал одатларимизни ёритиб беришга ҳаракат қилган.

Азалдан аждодларимиз коинот жисмларини,хусусан олганда қуёш,ой ва юлдузларни муқаддас деб билишган ва улар инсон ҳаётига,соғлиғига таъсир этади,деб ишониб келганлар.Қадимий ҳисобланган бундай эътиқодлар ва тасаввурларнинг таъсирида турли хилдаги дуолар,маросимлар,расм-румлар асрлар давомида пайдо бўлишига сабаб бўлган.Бу маълумотларни бизгача етиб келган ёзма манбааларда учратамиз.Мутафаккир олим ва адабиётнинг қаламкашларини қадимий қўлёзмалари ва турли хил нодир асарларидаги мақол,матал,алла,”ёр-ёр”ларда,”Ой”, “Қуёш”,”Юлдуз” каби ибораларнинг жуда ҳам кўплаб ишлатишганини ,уларнинг рамзий маъноларини такидлаб ўтишганини яхши биламиз.Жумладан; биламизки оилада фарзанд тарбияси- да она билан бир қаторда фарзандни отаси тарбиялайди. Отанинг одамлар орасида бўлган кадр-қимматини,обрусини,мавқейини болага берган доимо ижобий тарбияси махсули кўтаради.Бунинг заминида жуда ҳам чуқур ҳисоб-ланган фалсафий- маънавий мазмун ётади.Айнан шу фалсафа ва маънавий мазмун Шарқ халқларининг шакилланиш пайдевори бўлиб хизмат қилиб келган.Жамиятимизнинг тараққиёти,инсонларнинг маънавий камолоти,миллий ғоямизнинг тарғиботи ва маънавий-маърифий ишларимиз самарадорлигини ошриш йўлидаги аждодларимиз-ота-боболаримиздан бизга етиб келган ижобий таълимнинг наъмунасидир.Ўзбек халқининг “Устоз отангдан улуг” деган мақолининг асл моҳияти “Авесто”да ҳам кўрсатиб ўтилган бўлиб,бу мақол 4 минг йиллик тарихий даврни босиб ўтгани билдирилган.Яна бир атама “Хотинлар” атамаси бўлиб,унинг маъноси “Малика” маъносини англатган экан.”Она” атамаси эса “Матри” сўздан келиб чиқиб,татбиялоачи маъносини билдирар эка.Шунга ўхшаш кўплаб атамалар қўлланилган дуоларимиз қадимдан мавжуд.Ўзбек халқи янги ойни кўрганда айтиладиган дуолари ҳозир ҳам кексаларимиз сўз бойликларида учрайди.Ҳозирги кунда ойнинг ҳар-хил кўринишдаги ҳолатлари инсон саломатлиги,касби-кори,хатти-ҳаракатига турли кўринишда таъсири мавжудлиги фонда ўз исботини топган.Бундай таъсирни қадимда ота-боболаримиз ойнинг марҳамати ёки қаҳр-ғазаби деб тушунганлар.Қадимдан янги ойга қараб кексалар ўз истаklarини айтишган.Жумладан : “Илоҳи омин,Янги ой, янаги йилгача эсон-

омон,тугал-тўқис етишайлик,бошимиз яхшиликдан чиқмасин,ишимиз ўнгидан келибомад кулиб боқсин,бола-чақа соғ-омон бўл-син,оймомо,сиздан сўрадим,омонлик-эсонлик тиладим,омин,оллоҳу акбар”.Бундай дуолар турли манзилларда турли шакилларда кенг тарқалганини кузатишимиз мумкин.Яна бир дуолари билан гўзал бўлган одатлардан бири бу тўй маросимларида мавжуд.Масалан олганда; никоҳ тўйларида давом этиб келанаётган маросимларимиздан бири “Ойна кўрсатар” маросимини олайлик.Яхши дуолар билан келин-куёвга ойна тутилаб,дуолар ва келажақда бахтли бўлишлари тиланади.Бу маросим ҳозирги кунда асосан Фарғона,Андижон,Наманган вилоятлари,Қирғизистон Республикасининг Ўш вилоятидаги ҳудудларида ҳамўтказилади.Андижон ва Жалолқудукда келин-куёв чимилдиққа кириши билан уларга ойна тутилади.Бу маросимларда турли жойларда турлича бўлган дуолар қилинади.Жумладан: “ Илоҳи омин,келин куёвлар қўшгани билан қша карисинлар,уларнинг юлдузлари бир-бирига тўғри келсин,бир-бирининг юзлари куёшдек иссиқ бўлсин.Фарзандлари ойдай чиройли бўлсин,ота-она-ларига муносиб фарзанд бўлиб,уларнинг йўлини куёшдай ёритиб турсин. Оллоҳим,уларни ой ва куёшдай гўзал бўлишини ато этсин. Ойдай бўлиб, куёшдай бўлиб юринглар. ”.Бундай гўзал дуолар бошқа халқларда учрамайди. Дуолар оналаримиз “Алла”ларидан ҳам ўрин олган.Боласини ухлатиш жараёнида бешикка беланган фарзардини алла билан овутиб ухлатишган.Бешикни дуолар оханги билан тебратишган. Аллалар таркибидан “Тўдакка меҳру муҳаббат,ардоқ ва фидоийлик изҳор қилиш,ўғит ва насиҳат-лар она изтиробини ва ҳасратларини ифода этувчи,яхши ниятлар,эзгу тилак ва орзу-умидларни тараннум этувчи дуолардан иборат бўлиб келган.

Тиб қонунларида ҳам алла ва дуолар боланинг улғайиб,баркамол бўлиб етишиши учун муҳим омиллардан ҳисобланган.Чунончи дунё қадимий тарихи-асосан,қабила-элатлар,дастлабки жамият ва давлатларнинг,улардаги миллатларнинг шакилланиши тарихи билан узликсиз боғлиқдир.Булар халқларимиз ўртасидаги ижтимоий муносабатлар-мулкчилик, бошқарув, дин, маданият, урф-одатлар,

анъаналар, адабиёт, санъат, илм-фан деярли барча соҳаларда кўзга ташланади. Демакки, осмон жисмлари билан боғлиқ бўлган дуолар қадим- қадимдан халқимиз орасида яшаб келмоқда. Улар она тилимизнинг жарангини, гўзалли-гини, киндик қонимиз тўкилган она заминга бўлган садоқатини, вафони меҳр-муҳаббатни ифода этади. Ўзбек халқи ҳаётида дуоларнинг ўрни жуда катта ва беқиёсдир. Шундай экан, ҳақлиқ оғзаки ижодининг ажратиб бўлмас қисмидан бари ҳисобланган нафис ва шарқон гўзал дуоларимизни ёшларимизга ташиштириб боришимиз уларнинг тарбияларида муҳим ўрин тутаяди. Ҳар бир оиланинг кекса вакили оила аъзоларини таълим-тарбиясида мавсул бўлишади. Жамиятимизда ёши улуғ кишиларнинг ўрни ва роли ҳамма вақт муҳим ҳисобланган. Нурунийларни эъзозлаш, иззат-ҳурматини ўз ўрнига қўйиш ҳозирда давлат сиёсати дастурида назорат этилади. Зероки кексаларимизнинг самимий дуолари юртимизда тинчлик ҳукум суришини, ҳаётимизни барқарорлигини ривожланиб боришига асосий манбаалар ҳисобланади. Кексалик даврига етишнинг ўзи бир бахт. Сочига оқ тушиб, юзларига ажин ўрнашининг ҳам ўзига яраша ҳислатлари бор. 70-80-ёшдагиларни кузатсак, уларнинг чеҳраларида донишмандлик, оқиллик белгиларини кўрамыз. Халқимиз азал-азалдан ёши улуғлардан доимо хабар олиб тқришни, уларнинг дуоларида катта ҳикматлар борлигини, бундай дуолар албатта ижобат бўлишини таъкидлаб келганлар. Ҳаётнинг паст-баландини, аччиқ-чучугини кўрган нурунийларимиз маънавиятимиз таянчидир. Улар ҳаёт чиғириқларидан ўтишган ва кексалик чоғларида ҳам оила ва жамиятнинг тинчини ўйлайдилар. Улар оиласида ва маҳаллалардаги нотинч оилаларни муросага чақирадилар, йўлдан адашган кимсаларни тўғри йўлга чорлайдилар, ёш авлоднинг одоблари, илм олишлари, келажакда жамиятда ўз ўрниларини топишлари учун ўзларининг ҳаёт тажрибаларига таянинг насихатлар, шу билан бирга ижобатли дуолар қилишади. Ҳозирги кунда давлатимиз сиёсатидан ўрин олган яхши омиллардан жамиятимизда ёши улуғ кишиларни ўрни ва роли ҳақида тан олиш йўлга қўйилган. Зеро, меҳнат фахрийлари мустақил юртимиздаги жамиятимизнинг бебаҳо бойлиги, ҳаётимиз фаровонлигининг кўзгаси десак муболаға бўлмайди. Миллий қадриятларимизни янада ривожлантириш, қадимий урф-одатларни,

миллийайтишувлар, мақоллар, дуо- ларни илмий ўрганишни кўплаб илм ахли томонидан ўрганишда. Давлатимиз такидлаб ўтганларидек, сайёрамизнинг эртаги куни, фаровонлиги фарзандларимизнинг қандай инсон бўлиб камолга етишишлари билан боғлиқ. Ҳар бир давлатнинг истиқболини шу юртда яшаётган ёш авлоднинг билими, маънавий қиёфаси, юксак онг ва шунинг билан ҳамоҳанг тафаккур оламига қараб белгилаб келинган.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. "Мозийдан садо" журнали-Илмий-амалий, маънавий-маърифий журнал.
2. "Санъат журнали"-Ўзбекистон Бадий Академияси журнали-2018 йил.
3. "Бизнес-аудит-баҳо-мулк"-Ижтимоий-иқтисодий, маърифий журнал-2018 й
4. "Гулистон" журнали-Ижтимоий-сиёсий, илмий-бадий, маданий-маърифий журнал. 2021 йил.